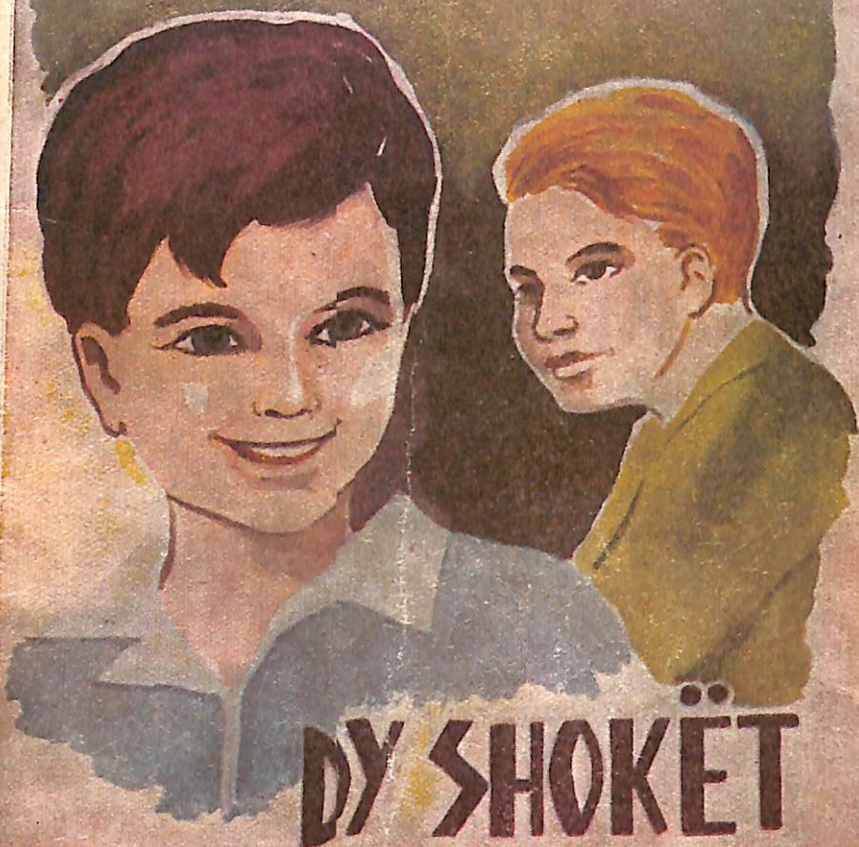

BIBLIOTEKA

81H-32

P 31

RAMADAN M. PASHAÇIU

DY SHOKËT

8JH-32

P31.

RAMADAN M. PASMAÇIU

R

DY SHOKËT

— NOVELË —

Për fëmijët e moshës së mesme shkollore.

LIBRARI E SHTETIT
BURONASIT

36093

31767

SHTETIA BTONJËSE «NAIM FRASHËRI»

1.

Dielli po anonte nga Shpiragu. Mali i Goricës dhe kalaja, nën rrezet e tij, tashmë jo fort të ndritëshme, ngjanin si të mbuluara nga një ngjyrë e verdhë dhe e kulluar. Selvia e lartë te sheshi i xhamisë së plumbit bënte hie të gjatë e të zbehtë, që shtrihej nga ana e kodrës së Shënthanasit.

Tek-tuk, nëpër rrugën që kalonte mbi shtëpinë e priftit, dukeshin fshatarë me nga ndonjë kalë, a gomar përpara, duke shpejtuar që të mos i zinte nata pa arritur në fshat. Shpesh dëgjoheshin zërat e tyre: «Ysh, ysh të çaftë ujku, se u ngrys!» Por, herë-herë, përmbi këta zëra dëgjohej më shumë gega, që shiste ëmbëlsira:

«Ecni, çuna, ke daj' Mani,
 Nëpër duer paret mos i mbani!
 Me hallva e mafishe daja jua ndrron,
 Menjherë gojën jua ambëlson.
 Ecni, se daja sot ka xhepin bosh,
 Nesër jua fali, pa kërkue një grosh.
 ... Çe, çe, ja mbrritën çunat ke daja,
 Tash po jua zgiedhi copat ma t'mdhaja!...

Sa i çuditshëm ishte gega! Gjithmonë ashtu thoshte: «Sot daja e ka xhepin bosh, nesër s'ju marr asnjë grosh.»

Atë pasdite ai që shumë i gëzuar. Thërrishte pareshtur dhe shkëlqente i tëri. Portofoli po i fryhej nga çasti në çast. Dhe nuk kishte si të ndodhte ndryshe. Në shkollën shtatë vjeçare «22 Tetori» sapo qenë ndarë dëftesat. Prindët po largoheshin pak e nga pak, kurse nxënësit po loznin të shkujdesur nëpër oborr. Ishin më tepër se 200. Daj' Mani i tërhiqte si me magnet nga dy a nga tre, e katër e nga pesë, që andej nga cepi i rrugës që kalonte pranë shkollës. Veçse çunave të klasave të treta zëri i tij as që ua tërhiqte fare vëmendjen. Ata ishin ndarë në dy grupe. Disa më kishin rrethuar mua, e disa Kristaqin, që nuk qe as dy metra më tej.

Petraqi thoshte:

— Kristaqi di më shumë se Dritani.

Ramizi ja kthente me rrëmbim:

— Jo. Dritani di më shumë. Mësuesja jonë ishte dorështrënguar. Nuk i vinte pesat kollaj.

— Edhe mësuesi ynë ishte dorështrënguar. As treshat nuk i vinte kollaj, e jo pesat, — i çirrej Ramizit Agroni.

Kristaqi më shikonte me inat dhe ngulte këmbë:

— Unë di më shumë, unë!

— Pusho, mos fol në tym! — i hiqte vërejtjen atij Metja.

— Pusho ti! Ai mirë e ka, — ja priste Metes Edmondi.

— Jo, nuk e ka mirë!

— E ka!

— S'e ka!

Ata po haheshin me fjalë aq shumë sa nuk po i hidheshin në grykë njeri-tjetrit. E, pastaj, me siguri, do të shpërthente grindja në mes të dy grupeve. Por ndërhyri Festimi dhe gjëndja ndryshoi menjëherë.

— Ej, çuna! — bërtiti ai. — Ja, ç'them unë: Përse të zihemi? Më mirë të rroken për beli Dritani dhe Kristaqi. Atë që të fitojë ta quajmë më të ditur, se kështu s'kemi si t'ja bëjmë. Të gjitha pesa i ka njeri, të gjitha pesa i ka tjetri.

— O, sa mendim i mirë! — thirrën çunat.

Unë dhe Kristaqi ishim të dy me pantallona të shkurtra. Të dy me sandale. Të dy të një moshe. Ai vinte i mbushur, faqefryrë, e symadh; unë i hollë e thatim. Disa prej shokëve na kishin vënë edhe nofka: Kristaqit — bulla-fiq, mua — karkalec.

— E, Dritan, — më pyeti Festimi, — do rrokesh?

— Do rrokem, — iu përgjegja i nxehur. — Ai po më shet mënd. Mburraveci!

— Fasho mos loi nã tyml — i hipe vã-
tejen atj Meja.
— Fasho li! Ai miã e ka, — ja prate

— Po ti, Kristaq?

— Jo, unë nuk rrokem, se më rreh babi.

Në këtë çast, çunat i thanë:

— Ikë, ikë, frikacak! Dhe, mos shit mend më! Duket që nuk je i zoti. Dritani di më shumë se ti, njëqind herë më shumë.

Ramizi thirri:

— Një «urra!» për Dritanin!

Të tjerët ja pritën:

— Urraaa!...

— Edhe një herëëë!...

— Urraaa!...

2.

Pas disa ditësh mua nuk po më vinte mirë për atë që kish ndodhur në oborrin e shkollës. Kristaqi vërtet qe treguar mburravec, po edhe unë s'kisha bërë mirë që kisha pranuar të rrokesha, sidomos në një kohë kur po ndaheshim, kur nuk do të vinim si çdo ditë në shkollë, po do të shkonim andej-këndej për pushimet e verës. Më kujtohej sa më dëshpërim qe larguar ai. Kjo gjë më mundonte. Po ta takoja gjëkund, do t'i flisja patjetër. Ndofta do t'i thoshja edhe «më fall!».

Me këto mendime në kokë po shkoja në furrë për të blerë bukë. Kur, në radhë pashë Kristaqin. Ishte i fundit. Duhej të zija vënd pas tij. Iu afrova dhe e përshëndeta:

— Mirë dita!

Ai jo vetëm që nuk m'u përgjegj, po edhe më ktheu shpinën. Nuk e them dot sa u preka! Pas pak erdhi për të mbajtur radhën pranë meje një burrë i panjohur. Atë kohë Kristaqi u kthye papritur nga unë dhe më tha:

— Pse shite mënd atë ditë?

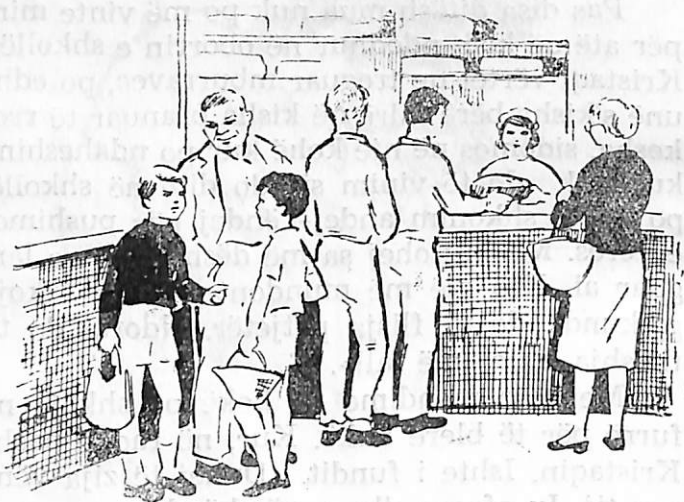
— Paske harruar, — iu përgjegja, — ti thoshe: «Unë di më shumë, unë».

— Mirë thosha. Pse, nuk është ashtu?

— Po ne s'jemi provuar ndonjë herë.

Burri i panjohur, që po na dëgjonte me vëmëndje, ndërhyri në bisedën tonë:

— T'ju provoj unë?

— Provona! — ja priti Kristaqi, duke tundur kokën. Dhe burri vazhdoi:

— Kush e gjen nga ju, sa bëjnë 120 dhe 773, shumëzuar për 2511, pa 432, edhe 1549, pa 9214 herë 3?

— Përmendësh? — pyetëm të dy me një gojë.

— Posi, përmendësh.

— Unë e... e gjeja, po... tani më është lodhur koka nga vapa, — mërmëriti Kristaqi.

— Po ti e gjen dot? — m'u kthye burri mua.

— Jo.

— E shikoni? Të dy s'qënkeni gjë, — tha ai. — prandaj s'kini përse të mburreni. Tani, hajt, të blejmë bukë, se na erdhi radha!

3.

Nuk e kuptoja si kaluan aq shpejt pushimet verore. Më dukej sikur Një shtatori kish vrapuar drejt nesh si rrathët tanë drejt shtëpisë së xha Kadriut, kur i lëshonim tatëpjetë rrukullimës nga bahçeja e Agimit. Oborri i shkollës atë mëngjes shushurinte si gjethe plepash, kur fryn erë e madhe. Të gjithë qemë mbledhur atje që në orën shtatë. Disa takohehin me njeri-tjetrin dhe fillonin, aty për aty,

ndonjë lodër, disa shikonin Pëllumbin tek rrotullohej në paralele, të tjerë bridhnin përçark mureve të shtëpive të djegura përkundrejt. Unë po kërkoja me sy Kristaqin. Nuk dija ç'më shtynte të takohesha me 'të. Mbase, nga që nuk e kisha parë asnjë herë, veç asaj dite në furrë; ose, nga që isha shumë i gëzuar dhe i mallëngjyer. Më në fund e gjeta. Po rrinte me pesë a gjashtë shokë, mbështetur pas murit të rrugës. Qe veshur me rroba të reja e me pantallona të gjata ngjyrë kafe. Bluzën e kish si të marinarëve, të kaltër me vija të bardha. Këpucët e zeza gjysma i ndrinin si pasqyrë. Kokën e kish qethur dhe faqet i kuqonin. Në dorë mbante një trëndafil. Iu afrova që t'i flisja, po ai bëri sikur nuk më pa dhe vazhdoi të qeshte me qyfyret e Lonit të Cacës. Atëhere u largova duke qortuar veten. Pse i ngjitesha prapa? Apo mos vallë më mungonin shokët? Apo që të kujtonte se do t'ja kisha nevojën? Bëra be se nuk do t'i afrohesha kurrë. Ai, po të donte, le të më fliste. I kisha dalë nga borxhi.

Ndërkohë shërbyesi i shkollës, xha Todi, doli në oborr dhe nisi t'i bjerë ziles. Dhe zilja ushtonte: «Tringi-ringi, tringi-ringi!..» Sa po më gëzonte ajo oshëtimë! Sa e ëmbël, sa e bukur po më dukej! Kisha tre muaj pa e dëgjuar, Çudi! Edhe xha Todi atë mëngjes po më ngjante shumë tërheqës, shumë i ri. Me njerën dorë

mbante cigaren e ndezur, me tjetrën tundëte zilen. Plot djem thërrisnin:

— Bjeri, xha Todi, bjeri! Fort, fort!

Mua do të më pëlqente ta dëgjonte tringringen e ziles së shkollës sonë gjithë Berati.

U vumë në rresht. Dëgjuam përshëndetjen e drejtorit. Pastaj mësuese Shpresa tha:

— Klasat III të vijnë pas meje!

Festimi me Ramizin, që ishin në radhën e parë, i vajtën pas.

— Ej, ej, ku shkoni?! — u thirrëm atyre.

— Jemi në klasën IV tani, harruat?

Ata u ndalën dhe u kthyen në vënd. Të gjithë qeshëm.

— Ju ngjituni në katin e sipërm dhe hyni në derën përballë! — na porositi nëndrejtori.

Atje u bëmë më tepër se gjashtëdhjetë nxënës. Ishim dy klasa bashkë. U ulëm nëpër banga, nga katër e nga pesë. Pas disa minutash erdhën tek ne dy mësues. Njërin e njihnim, se kish vjete në shkollën tonë. E quanin Astrit Rama. Tjetrin nuk e kishim parë ndonjëherë. Dukej që kish ardhur për herë të parë. Mësues Astriti nxori një copë kartë nga xhepi dhe e shpalosi duke thënë:

— Ata që do të dëgjojnë emrat të rrinë këtu! Të tjerët të shkojnë me mësues Isufin!

— Pse nuk do të ndahemi ashtu si kemi qënë në klasën III? — pyeti Ramizi.

— Jo...

...Pastaj të dy mësuesit dualën jashtë. Prapa tyre shkuan duke zhurmëruar, nxënësit që u caktuan në dhomën tjetër. Në këtë kohë Festimi thirri:

— O, o, çfarë mrekullie! Dritani dhe Kristaqi ranë në një klasë. Tani do të shikojmë se kush di më shumë.

Pashë Kristaqin. Po qeshte. Kuptohej që ishte mjaft i kënaqur. Petraqi dhe Edmondi e përkëdhelnin, duke i rënë me pëllëmbë në gjoks:

— Buçko! Tani do ta marrë vesh Dritani sa i zoti je ti.

— S'do mënd, — përgjigjej ai.

— Urraaaa!... S'ka si Kristaqi ynë! — çirreshin ata.

Tek unë erdhën shpejt Festimi dhe Ramizi, pas tyre edhe Meti. Të tre fërkonin duart, të gëzuar, që nuk na kishin ndarë.

— Dritan, e di vetë, — më thanë, — të gjitha pesa t'i marrësh! Hë? Mos të ta kalojë Kristaqi!

— Mirë, mirë, të gjitha pesa, — ua ktheva pa qejf!

— Asnjë katër e gjysëm, hë?

— As pesë pa, hë?

— Mirë, mirë, as pesë pa!

Që në ditët e para u binda se Kristaqi ishte vërtet një nxënës shumë i mirë në mësim.

Detyrat e arithmetikës i zgjidhte drejt e më pastër se të gjithë ne. Sipër shënonte datën dhe e nënvizonte me laps të kuq. Po ashtu nënvizonte edhe përfundimet e problemave.

Mësuesi ynë Astriti i vinte Kristaqit pesa të mëdha dhe pastaj na e tregonte neve fletoren e tij.

— Shikoni, — na thoshte, — sa bukur i ka bërë detyrat Kristaqi! Të kënaqin syrin, apo jo?

— Pooo!... — ushtonte klasa.

— Kështu t'i bëni të gjithë.

Kristaqi, posa dëgjonte këto fjalë, kthente kokën nga unë. Më shikonte drejt në sy e më dukej sikur më mburrej:

«E, kush di më shumë?»

Kur binte zilja për pushim, Kristaqin e vinin në mes Edmondi, Petraqi dhe pesë a gjash-të të tjerë, dhe bërtisnin:

«Rroftë Kristaqi!»

Një herë, njëri nga shokët e Kristaqit më erdhi pranë dhe më pyeti me tallje:

— E ku je?

Po unë nuk iu përgjegja.

Nuk kishte kaluar as edhe një muaj nga fillimi i vitit shkollor. Ishte e enjte pasdreke. Kishim ardhur të gjithë në klasë dhe po bënim mbledhjen e parë të kompanisë. Pranë tavolinës së mësuesit kish zënë vend presidiumi: Zoi Gjika, nxënësi i klasës VI, i deleguar nga organizata e pionierit e shkollës, Elsa dhe Mejta. Pasi diskutuam për përparimin dhe disiplinën në klasën tonë, Elsa tha:

— Tani le të fillojmë nga propozimet për komandantin e kompanisë dhe për tre skuadër-komandantë!

Menjëherë klasa u vu në lëvizje.

— Me leje? — ngriti gishtin i pari Petraqi.

— Folë! — i thanë nga presidiumi.

— Unë propozoj Kristaqin. Vjet ai doli me të gjitha notat pesa. Edhe sivjet, gjer më tani, nuk ka marrë asnjë katër. . .

— Me leje, me leje? — bërtiti Festimi, duke e ndërprerë Petraqin.

— Prit! Pse ngute? — i tërhoqën vërejtjen Festimit. — Dale të mbarojë tjetri!

— Jo, unë kaq pata, — tha Petraqi.

— Mirë. Folë ti, Festim!

— Unë nuk jam në një mendje me Petraqin. Kristaqi është mburravec dhe. . . përpiket

vetëm për vete. Një ditë unë iu luta të më shpjegonte një problem, dhe ai ma priti: «Nuk dua. Ke inat?» Pastaj vajta te Dritani. Ky ma shpjegoi menjëherë. Unë propozoj Dritanin. Është më i miri i klasës dhe nuk kursehet për shokët.

— Dritani i mirë është vërtet, po ka edhe të meta, — u hodh e tha Liljana. — Një ditë m'u afrua mua dhe më la në dorë një gjë të mbështjellë me kartë. — «Ç'është kjo?», — e pyeta, «Nuk e di, — më tha, — mëma jote m'u lut që të ta bija ty. Dhe ja ta prura».

Unë kujtova se mos që ndonjë kulaç me sheqer dhe e hapa shpejt. Po, ç'të shikoj? Ish-te një breshkë e vogël. Sa u trëmba!

Pas meje u propozua Ramizi, po edhe ai nuk fitoi, se u zbulua që, një ditë, para se të hynte në klasë, kishte vënë toslimoni në hundë. Posa nisi mësimi, Ramizin e mbytën tesh-timat. Mësuesi kujtoi se e kishte zënë gripi, prandaj e porositi të shkonte në shtëpi, të shtrihej në shtrat, të pinte çaj të nxehtë dhe ta mbulonte kokën me jorgan. Kurse Ramizi, me të dalë nga klasa, ja shkeli për në lumë dhe u shkri duke u larë tërë paraditën.

Pas Ramizit u propozua Loni i Cacës. Po as ky nuk fitoi, se një herë i kishte ngjitur çunit të Spiros, Mitit, një copë letër pas kurrizit në

të cilën kishte shkruar me gërma të mëdha: «JAM ZAGAR, SHITEM NË PAZAR!» Miti i gjorë, që s'dinte gjë, ecte rrugës pa folur, kurse Safet Kaçolja me shokë, që s'rronin dot pa qyfyre, e ndiqnin nga prapa duke qeshur, e duke thirrur: «O, o, o! Ha, ha, ha! Jam zagar, shitem në pazar!» Kur e kish kuptuar Miti, qe bërë flakë dhe e kishte grisur letrën me inat.

Në mbledhjen tonë do të qenë zbuluar plot «heroizma» këso llojesh, po të ishin propozuar Agronj, Edmondi, e ndonjë tjetër.

Në fund u zgjodhën Vangjeli — komandant, Elsa, Pullumbi dhe Thomai — skuadër-komandantë. Ata, ndonëse nuk shquheshin në mësimë më shumë se Kristaqi e se unë, e meritonin ta udhëhiqnin klasën, pasi, sikurse doli nga mbledhja, kishin anë të tjera më të mira.

6.

Hani i Shaqir Nallbanit ishte pranë shkollës sonë. Përpara hanit ishte një shesh i madh. Ditëve të pazarit, fshatarët i jepnin xha Shaqirit nga një dhjetëlekëshe, dhe lidhnin nëpër hunjët e ngulur rreth sheshit, gomarët ose kuajt; kurse në ditët e tjera, pasdrekeve, në shesh nuk dëgjohej asnjë hingëllimë, ose e pëllitur, ose goditje çekiçi mbi patkua. Në të katër anët

ndihej vetëm zhurma që bënim ne, duke lozur me top prej leckë. Xha Shaqiri nuk mërzitej, përkundrazi kënaqej. Rrinte këmbëkryq, ulur mbi sofatin e hanit, dhe thithte çibukun. Herë-herë edhe bërtiste:

— O çuni i Soses! Bjeri, or'de, pse s'i bije? Hë! Ashtu, më të lumtë këmba!

Ndodhte që ne ziheshim:

— Gol!

— Jo, s'qe gol. Ishte mbi gur.

— Për kokën e babajt, gol, po them.

Në këto raste fjalën e fundit e kishte xha Shaqiri. Ai ngrihej papërtuar fare dhe vinte pranë nesh.

— Ti ku ishe, kur e zhyte topin?... Atje, hë? Mirë... Qysh thatë? Ku kaloi topi? Këtu? Ç'ne! Unë e pashë vetë. Kaloi dy pëllëmbë më këndeje.

Dhe i jepte fund:

— Gol, çuna. Vazhdoni!

Kështu që xha Shaqirin e kishim shok. Nuk mbante nga asnjë anë. Ishte një arbitër i vërtetë. Vetëm me një ndryshim: nuk vraponte pas nesh me bilbil në gojë, po arbitronte nga vëndi. Ramizi, që e kishte gjysh xha Shaqirin, kur donte ta mburrte ndonjëherë, thoshte:

— Si i ka sytë gjyshi im, si shqiponjë! Që atë tutje e shikon edhe vrimën e gjilpërës.

Në pasdreken e asaj dite ku bëmë mbledhjen e kompanisë sheshi i hanit të xha Shaqirit filloi të ketë më shumë gjallëri nga çdo herë tjetër. Që pa vajtur ora katër, qenë mbledhur atje dhjetra e dhjetra fëmijë. Skuadra «Rrufeja» e lagjes sonë «Kodra e Sulmit» do të ndeshëj me skuadrën «Flaka» të lagjes «10 Korriku».

Ja cilët ishin tifozët tanë: fqinji im i vogël, Muharremi, i cili ende bridhte rrugëve me fustane; Luftari, që kish marrë me vete edhe këlyshin; Azizi, ose kampioni i kaçoleve në shatërvanin e pazarit të misrit; çuni i përkë-

dhelur i Shaqes, Fehimi; dhe Lamja, ose, siç i thërrisnim ne, kapiteni 15-vjeçar. Kurse «Flaka» kish sjellë një batalion tifozësh. Ndër ta binte në sy, sidomos, Llaqi, që kish rrëmbyer këmborën e lopës së vet për ta tundur fort, kur në portën e «Rrufesë», siç mendonte ai, do të fishkëllenin golat; dhe Loni i Cacës me një copë kartë të madhe në gjoks, ku kishte shkruar: «Ndeshje ndërkombëtare «Flaka» — «Rrufeja» 13-0. Të gjithë në stadiumin «Xha Shaqiri»! Mos humbisni rastin!» Por, më në sy ndër tifozët e «Flakës» binte gjyshja e Kristaqit, Pulia. Ne e pamë atë, kur i nipi po e sillte te sheshi duke e tërhequr nga dora. Bile, dëgjuam edhe kur ai i tha:

— Gjyshe, rri këtu dhe mos luaj nga vëndi! Po, ama, jo të bësh çarape! Më shiko mua! Kam për të bërë 5 gola. Dhe ti ta mbash fjalën! Më ke premtuar 20 lekë.

— U, t'u bëftë gjyshja! — ja ktheu ajo. — Ti të më dalësh më i zoti nga të gjithë shokët, pa unë për ty edhe kokën jap.

Para se të fillonte loja, sipas zakonit, të gjithë ne lojtarët shkuam pranë xha Shaqirit.

— Kumandarët e skuadrave, — u dëgjua zëri i tij i trashë, — të afrohen më tëhu meje!

Në çast, nga ne doli Ramizi dhe nga «Flaka» Sotiri.

— Hë, — vazhdoi arbitri plak, — me nga sa lojtarë do ta bëni ndeshjen?

— Me nga 7, — iu përgjegj kapiteni i «Flakës».

— Jo, xha Shaqir, ne duam me nga 9, — ja priti kapiteni ynë.

— Atëhere po e vendos vetë, — i tha xha Shaqiri, pasi u mendua pak, — me nga 8 lojtarë të bëhet ndeshja! Mos e zgjatni më këtë muhabet! Tani, hajt, shtini çift a tek për të zgjedhur portat!

Dy kapitenët mbyllën duart grusht dhe, si i ngritën përpjetë, i shtrinë përpara duke hapur gishtat e duke thirrur: «Ç...i.f.t, a t...e...k!»

— Çift! Fitova unë! — bërtiti Sotiri.

— Zgjidh! — ja ktheu arbitri xha Shaqir.

— Portën e poshtme duam.

— Merreni! Vrap nëpër vënde!

Loja filloi.

Topin në fillim e kishte Ramizi, ky ja pasoi Festimit, Festimi mua. Unë eca para, ja kalova prapë Ramizit. Ramizi e nxori edhe një herë, në krahun tim, por, ç'e do... Ma rrëmbeu topin Kristaqi, që u turr drejt meje si vetëtimë. Ai, pasi gënjeu Meten, ja dha Petraqit, Petraqi prapë Kristaqit, ky shytoi... gol. Tërë fusha buçiti: «Gool!» Këlyshi i Luftarit nisi të lehë, këmbora e Llaqit sa s'na shurdhoi veshët, kurse Pulia (ç'plakë e çuditëshme!) nuk kuptonim, qeshte, apo kakariste. Kristaqi shkoi

me vrap tek ajo, e puthi dhe i tha me zë të fortë, duke u larguar prej saj:

— Gjyshe, tani edhe katër gola kam për të bërë, hë? Pastaj, e di vetë ti. . .

Xha Shaqiri thirri:

— Gol, gol! Topi në mes të fushës!

Ramizi shkoi me top në qëndër. E vuri në tokë dhe e gjuajti në drejtimin tim. Unë u sula përpara. Kapërceva një kundërshtar, pastaj edhe një tjetër. . . Sakaq u gjenda ballë për ballë me portjerin. Shytova me gjithë fuqinë. . . goool! goool! — Gol, — bërtiti edhe xha Shaqiri, — topi në mes të fushës!

Shokët erdhën më përqaftuan. Por sheshi nuk gjëmoi nga zërat e tifozëve si në çastin kur bëri gol Kristaqi. Këmbora nuk u ndje. Veçse, si për çudi, këlyshi i Luftarit prapë nis të lehte. E pyeta Luftarin, duke kaluar pranë tij:

— Ç'ka këlyshi yt?

— Hajt, hajt, mos ki gale! — m'u përgjegj Luftari plot gëzim. — Tani ky nuk po qan, por po qesh. Kështu e kanë këlyshët. Nuk kuptohen kur qajnë e kur qeshin. Ndërsa unë i njoh nga surrati.

Në këtë kohë në tërë sheshin kumboi zëri i hollë i plakës Pulie:

— Kristaaaq! Po ikën gjyshja, se kam lenë jamaken¹⁾ në zjarr, do më digjen fasuuulet!

— Mirë, moj mirë, ikë! — ja priti Kristaqi shumë i mërzhitur.

Pas pak iku edhe Llaqi. Ikja e tij u kuptua nga që këmbora s'po ndihej më. Po edhe sikur të mos kish ikur, si mund t'i binte ai kumborës? «Flaka» e tij e kish humbur fare toruan. Kishte marrë vetëm në atë një çerek ore edhe katër gola të tjerë: një nga Ramizi, dy nga Festimi, e një tjetër nga unë.

Ja edhe përfundimi i ndeshjes: 11-2 në fitim të «Rrufesë». Pra, fitorja jonë ishte shumë e thellë. Kjo i detyroi lojtarët e «Flakës» të largoheshin nga sheshi pa na thënë as «natën e mirë!» Por, kur do të iknim edhe ne, xha Shaqiri na thirri:

— Ej, çuna! Hajdeni këtu ca!

Me t'u gjendur pranë tij, ai na pyeti, duke na shtrirë përpara një copë kartë të madhe të bardhë të ngjitur mbi karton:

— Pa më thoni, ç'është shkruar në këtë mukafanë, që gjeta nën këmbët e mija, tek po ecnja nëpër shesh. Mos është ndonjë nga ato tabellat e atyre të shëndetësisë, që do ta ketë shqitur nga vëndi ndonjë i paudhë?

Ne, si e lexuam shpejt e shpejt, qeshëm fort.

1) poçen.

— Hair, hair! Përse qeshni, de!? — na ndërpreu xha Shaqiri.

— Xha Shaqir, këtu është shkruar.

— Hël!

— «Ndeshje ndërkombëtare. «Flaka» — «Rrufeja» 13-0. Të gjithë në stadiumin «Xha Shaqiri»! Mos humbisni rastin!».

— Jo, more! Ç'nuk u pjell mëndja lane-tërve! — na e ktheu ai, duke ja krisur të qeshurit bashkë me ne.

7.

I kisha bërë aq bukur detyrat e arithmetikës, sa që fillova të habitem edhe vetë. Rrija duke i parë dhe kënaqesha. Mësuesi ynë, Astriti, me fletoren time të ngritur lart, përpara nxënësve thoshte:

— Në këtë klasë paska plot nxënës të mirë! Pa i shihni pak detyrat e Dritanit! Fletore të tilla do t'i ruajmë për ekspozitën e shkollës.

Në këtë kohë Kristaqi uli kokën duke mbajtur ballin me dorë. Mësuesi e vuri re, iu afrua dhe e pyeti i shqetësuar:

— Kristaq, ç'ke kështu? Pa më thuaj! Mos të dhëmb koka?

— Po, mësues, më dhëmb pak.

Unë e kuptoja mirë çfarë kishte Kristaqi.
Edhe shumë shokë të tjerë e kuptonin.

Në pushim çunat thërritën:

«Rroftë Dritani!», «Rroftë Kodra e Sulmit»!

Pas orës së arithmetikës erdhi ora e vizatimit. Mirëpo unë nuk ja kisha mprehur majën lapsit. Hodha sytë nëpër klasë, se mos shihja ndonjë me brisk në dorë, po nuk pashë. Pastaj pyeta me zë të ulët:

— Kush ka një brisk?

Liljana tha:

— Unë s'kam.

Edhe Metja tha:

— Unë s'kam.

— Po ti, Elsa, ke?

— Jo, për kokën e nënës!

Ju afrova Kristaqit. Mbi bangë, pranë fletores së vizatimit, kishte briskun, gomën dhe bojërat. Po punonte ngadalë e me kujdes. Dukej, se po kënaqej nga vizatimi që po bënte. Këtë gjë shumë nga ne e kuptonin lehtë, sepse Kristaqi kish një zakon: në këto raste zgjaste buzët.

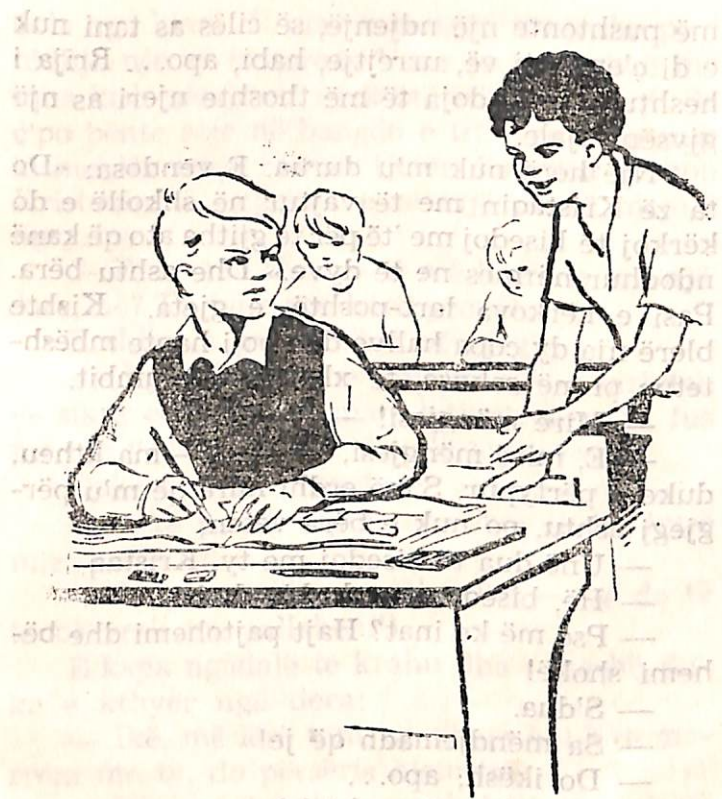
I thashë:

— Të lutem, ma jep pak briskun!

— Jo, — m'u përgjegj, — nuk më do qejfi.

— Pse?

— Ë di vetë.

8.

I çuditshëm ishte ky Kristaqi! Mendohe-
sha e mendohe-sha dhe nuk e gjeja dot përse
sillej aq keq, sidomos me mua. Në raste të tilla

më pushtonte një ndjenjë, së cilës as tani nuk e di ç'emër ti vë, urrejtje, habi, apo... Rrija i heshtur e nuk doja të më thoshte njeri as një gjysëm fjale.

Një herë nuk m'u durua. E vendosa: «Do ta zë Kristaqin me të vajtur në shkollë e do kërkoj të bisedoj me 'të për të gjitha ato që kanë ndodhur në mes ne të dyve.» Dhe ashtu bëra. Pasi e kërkoja lart-poshtë, e gjeta. Kishte blerë një dy copa hallve dhe po i hante mbësh-tetur pranë selvisë, te xhamia e plumbit.

— Mirë mëngjesi! — i thashë.

— E, mirë mëngjesi, çar do? — ma ktheu, duke u përtypur. S'më erdhi mirë që m'u përgjegj ashtu, po nuk e bëra veten.

— Unë dua të bisedoj me ty, Kristaq.

— Hë, bisedo, çar do bisedosh?

— Pse më ke inat? Hajt pajtohemi dhe bëhemi shokë!

— S'dua.

— Sa mëndjemadh që je!

— Do, ikësh, apo...

— Pse, do më rrahësh?

— Po të më nxehësh shumë...

— Mos, ore! Si nuk e ditke që unë ty me një dorë të kam!

— Me një dorë, hë? Mirë. Do ta shikojmë!
— ma priti dhe u largua me nxitim.

— Po atë ditë, në pushimin e gjatë, nuk

dola nga klasa. U ula në bangën time dhe po i hidhja një sy historisë. Vura re se bashkë me mua kish qëndruar në klasë edhe Kristaqi. Se ç'po bënte atje në bangën e tij. Veç nesh nuk kishte aty asnjë nxënës tjetër. Papritur e shoh Kristaqin të ngrihet e të vijë pranë meje i ngrysur.

— E, — më tha, — ti më ke mua me një dorë, hë? Pa bëje një herë provë!

E shikova pa i dhënë përgjegje.

— Një çikë të më prekësh, — vazhdoi, — sikur edhe kaq sa maja e thoit, do të ta fus me një grusht dhe do të të lë top në vënd.

Duke qeshur, e pyeta:

— Ç'të paska hipur, apo mos të ka hyrë miza në tru?

— Mbylle gojën, — m'u çirr, — së do të ta përvesh me sallaken!¹⁾

E kapa ngadalë te krahu dhe i thashë, duke e kthyer nga dera:

— Ikë, më lërë tani, se s'kam kohë të merrem me ty, do përsëris historinë!

— Nuk më duhet, se çar do bësh ti, po hiqe dorën, se do pendohesh!

— Eeej! Po kur qenke bërë kaq trim!?

Në këtë çast dëgjova një lëvizje pas shpine. Ktheva kokën. Edmondi, që paskësh qënë i

1) me dorën e majtë.

fshehur poshtë bangave, më kapi në gjoks,
duke më bërtitur:

— Pse ke thënë për mua që jam kungull?
Aty për aty Kristaqi më mbërtheu fort
nga beli. Të dyja duart më mbetën të zëna

nën krahët e tij. Ç'duhej bërë? Ky mendim më kaloi në kokë si rrufe: «Sa turp! Të zihem në mes të klasës? Ç'do mendojnë për mua shokët? Po mësuesi? Po drejtori? Po babaj?»

— Do më lëshoni, apo?... — u thashë i nxehur.

— Frikacak! E sheh që ngece? — ma priti Kristaqi me kënaqësinë e një fitimtari. Nuk prita më. U shtërngova sa munda, mora frymë me gjithë mushkëritë dhe, duke e nxjerrë frymën me forcë, bëra një rrotullim të shpejtë. Kristaqi u përplas përdhe. Ndërsa, Edmondi, prej të cilit posa qesh shkëputur, m'u sul përsëri. Atëhere e përfshiva në mes dhe e ngrita përpjetë, gati për ta shukur plot inat. Por kjo nuk ndodhi. Dera u hap me vrull. Frap, e lëshova Edmondin. Përpara nesh qëndronte Vangjeli, komandanti i kompanisë. Kristaqi, që ish akoma shtrirë, sapo e pa, filloi të ngrihej me mundim, duke mbajtur me dorë bërryllin e gërvishtur pas bangës. Pas Vangjelit hynë shokë të tjerë të klasës. Të gjithë po na shikonin me përbuzje.

Kjo e papritur e çuditëshme mjaftoi për t'u bërë një mbledhje e posaçme e kompanisë.

Dhe mbledhja nuk vonoi. Ajo u bë menjëherë pas orës së fundit të mësimit. Ishte ftuar, si edhe në mbledhjen e parë, nxënësi i klasës VI, Zoi Gjika, i cili tashmë qe ngarkuar të

ndihmonte kompaninë tonë. Në presidium,
veç Zoit, ishin Vangjeli dhe Liljana.

I pari e mori fjalën Vangjeli.

— Sot në klasën tonë, — tha, — ndodhi një gjë e papëlqyer, që nuk u ka hie pionierëve. Gjatë pushimit të madh u gjetën duke u zënë brënda në klasë Dritani, Edmondj dhe Kristaqi. Organizata jonë duhet të mbajë qëndrim. Prandaj po bëjmë sot këtë mbledhje. Tani, ata të flasin vetë.

— Posi, posi. Le të flasin vetë! — u dëgjuan disa zëra. — Të na tregojnë pse u zunë!

— Kush e do fjalën? — pyeti Liljana.

Heshtje. Unë rrija në bangë si mbi gjëmba. Më dukej sikur ma shponin kokën me qindra maja gjilpërash. Sytë më erreshin dhe më digjnin fort. Më bëhej sikur klasa rrotullohej kokëposhtë. Ç'nuk mendoja: «E ka marrë vesh, vallë, mësuesi? Po sikur tani të vijë në shkollë babaj?..»

Pas kësaj u dëgjua zëri i Kristaqit.

— Dritani ve... vetë më ngacmoi. Edmondj e pa dhe u hodh të më mbronte. Po ai e shtyti. Edhe mua më shtyti. Ja, shikoni si m'u gërvisht bërryli!..

...Atë ditë, kur kthehesha në shtëpi me çantën e librave në dorë, kisha marrë me vete edhe vërejtjen e shokëve të mi. Më dukej sikur ajo vërejtje më rëndonte mbi kurriz si

thes me rërë; më dukej edhe sikur diçka ma shtërngonte kokën, siç shtërngon im atë sharqinjte, kur i provon në janë a s'janë të pjekur.

9.

Mësuesi hyri në klasë, la regjistrin mbi tavolinë e na pyeti:

— Këtë orë kemi gramatikë, apo jo?

— Po, — iu përgjegjëm me një zë.

— Shumë mirë. Detyrat i kini bërë?..

— Po.

— I nxirrni mbi banga!

Futa duart në çantën time prej doku blu, dhe fillova të nxjerr me të shpejtë fletoren.

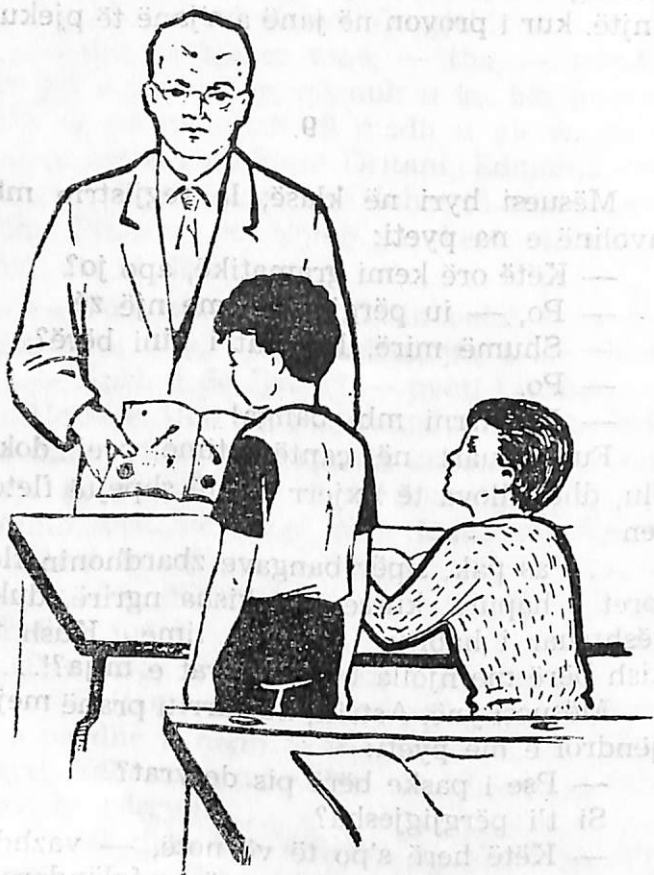
...Pas pak, sipër bangave zbardhonin fletoret e hapura, kurse unë kisha ngrirë, duke vështruar i habitur fletoren time. Kush t'i kish bërë me njollë boje detyrat e mija?!...

Mësuesi ynë, Astriti, kur arriti pranë meje, qëndroi e më pyeti:

— Pse i paske bërë pis detyrat?

Si t'i përgjigjesha?

— Këtë herë s'po të vë notë, — vazhdoi ai. Pas kësaj, mbase priste që ta falënderoja, ndërsa unë u preka në sedër. Po më ngarkohet një gabim, që s'ish imi. Buza e poshtme se

përse filloi të më dridhej. Sytë m'u mbushën me lot. Duke m'u marrë goja, i thashë mësuesit:

— Jo, po...

— Si?

— Nuk..., nuk... i kam bërë vetë pis.

— Po, atëhere, qysh paska ndodhur kjo?

— S'e di.

Mësuesi, si u mendua ca, më pyeti përsëri:

— Kur i bërë detyrat?

— Mbrëmë.

Pasi mori këtë përgjegje, vuri gishtin mbi njerën nga njollat e bojës. Gishti iu njollosoi.

— Heeej! — tha me gjysëm zëri, duke parë majën e gishtit dhe sakaq iu drejtua klasës:

— Kush nga ju ja ka bërë pis, pa dashur, fletoren Dritanit?

Asnjë nuk iu përgjegj. Qetësia u bë edhe më e madhe, ndërsa mësuesi nisi të ecë i zymtë lart-poshtë nëpër klasë. S'e dija se do t'u jepte aq rëndësi atyre njollave.

Pas pak minutash u ndal pranë tavolinës së vet dhe tha me zë të ngadalshëm e të dëshpëruar:

— Kjo që paska ndodhur më hidhëron shumë.

Heshti një copë herë, shëtiti përsëri nëpër klasë i menduar dhe u vrënjt edhe më tepër. Befas qëndroi e na u kthye rishtaz:

— A e dini ç'do të thotë t'i bësh keq shokut? Ndoshta jo. Ju jeni ende fëmijë. Por, mbajeni mend ç'po them: S'ka gjë më të shëmtuar se sa të mos e çmosh shokun, të mos e duash dhe, sidomos, të kërkosh t'i bësh keq. Ky ves dhe tradhëtia janë vëlla e motër. Këtë do ta kuptoni më mirë kur të rriteni. Nuk thotë kot populli ynë: «Pa shok s'del dot në praktik të derës».

— Ju i mbani mend partizanët, apo jo? — vazhdoi mësuesi. — Bile, shumë nga prindët tuaj kanë qenë vetë partizanë. Unë i njoh mirë. Babai i Kristaqit ka luftuar në brigadën VII. Edhe babai i Agronit, i Festimit kanë qenë partizanë. Skënderin, t'anë e Dritanit, e kam parë me sytë e mi, kur e morën ballistët, i lidhën duart me pranga dhe e futën në burg... Me siguri ju do të keni dëgjuar mjaft ndodhira nga jeta e partizanëve në mal. Një cigare e pënin dhjetë vetë, me një pagure ujë shuante etjen një çetë e tërë...

Pastaj mësuesi heshti përsëri, mori frymë thellë dhe bëri disa hapa përpara drejt bangës së Kristaqit. E vështroi Kristaqin në sy dhe i tha:

— Po, po, Kristaq. Ja, kjo ishte shoqëria partizane, shoqëria e prindërve tuaj: Një copë bukë, — të gjithë nga një thërrime. Pesë veta bashkë — nën një gunë. Kështu e donin ata

shoku-shokun, kështu e ruanin dhe jepnin jetën për njeri-tjetrin.

10.

— Posa ra zilja, shokët e Kristaqit më rrethuan tek rrija kokëulur në bangën time.

— Ti e ke fajin, ti, — më qortuan me një gojë e plot inat. — Pse ja tregove njollat e bojës mësuesit? Të mos ja tregoje!

— Po ai vetë erdhi tek unë dhe i pa.

— T'i thoshje që i kishe bërë vetë. E gjenim ne pastaj fajtorin.

— Edhe po të të vinte dysh, punë e madhe! Ti s'ke marrë asnjë. Përse të mos e provoje një herë?

— Apo doje të na zëmëroje mësuesin?

Shokët e mi, të cilët në këtë kohë qenë afruar të gjithë dhe po u blenin mëndjen të tjerëve, s'pritën më, po ndërhyjnë aty për aty.

— Mjaft folët kuturu!

— Pse e ngacmoni kot?

— Ai s'ka faj.

— Ka që ç'ke me 'të, — ua ktheu atyre Agroni.

— Mos na nxeh, Agron, — ja priti Ramizi.

— Pse, ore? O, ky! «Mos na nxeh!». Aman, se na frikësove!

— Nuk ta mbush syrin?

— Ti? Hiç fare.

— Mos! Se...

— Pa hə, një herë!

Ramizi e shtërngoi Agronin me të dyja duart nga jaka e xhaketës.

— Lëshomë, lëshomë! — bërtiti Agroni. Ramizi e shtyti tutje. Shokët e pritën.

Kristaqi tha:

— Agron, pse ke frikë? Hidhju, t'u thafshin! Ti e mund atë. Ah, të isha si ti!

— Mjaft, ore, ti, qurravec! Pse i ndez më shumë? — i bërtiti Festimi Kristaqit.

— Qurravec je vetë.

— Kristaq, më mirë pusho, se nga shkaku yt po zihen ata. Apo do që të tregoj... — i tha Kristaqit Petraqi.

Kjo ishte një e papritur e çuditëshme për të gjithë klasën. Ç'do të tregonte!? Veç kësaj, ne e njihnim atë për shok të ngushtë të Kristaqit. Kthyem menjëherë sytë nga Petraqi. Rrinte pa lëvizur, me njerën dorë në bel dhe e shikonte Kristaqin ashpër. Ç'po ndodhte!?

Kristaqi ja ktheu i skuqur flakë:

— Ti je shpifarak... e di unë.

Atë çast u shtangëm fare. Petraqi shpifarak? Dhe për kë!? Për Kristaqin? Nuk po u besonim veshëve.

— Shpifarak, hə? Mirë. Dëgjoni, çuna!
Kristaqi e bëri me njolla fletoren e Dritanit.

— Siii! — shqyen sytë të gjithë.

— Po, po. E pashë vetë. Për kokën e nënës!

— Kur? — e pyetën dhjetë përnjëherë.

— Në pushimin e gjatë. Unë kisha harruar topin këtu. Erdha ta merrja. Hapa derën shpejt, dhe...

— Hë!

— Ky po u hidhte bojë detyrave me majën e penës.

Kristaqi u bë spec i kuq.

11.

... — Ajo që bëri Kristaqi është një gjë shumë e keqe — tha Petraqi në mbledhjen e kompanisë, — prandaj them që të marrim masa.

— Petraqi do të jetë bërë shok me Dritanin, që thotë..., — e ndërpreu Petraqin Kristaqi.

— Mos fol pa leje! — e qortoi Vangjeli.

Edmondi ngriti gishtin.

— Hë, Edmond!

— Unë nuk do mbaj asnjë gjë të fshehur,
— tha Edmondi. — Do tregoj edhe gabimin
tim. Petraqi ma mbushi mëndjen dhe unë e
them vetë që s'kam qënë në rregull. Merrni
masa edhe kundër meje. S'ka gjë. Vetëm ta
dini të vërtetën... Në atë mbledhje, që bëmë
para dy-tri javësh, ja hodhët fajin Dritanit,
sidoqë ai nuk bëri fjalë. Pastaj, ju e mbyllët
mbledhjen shpejt e shpejt, muarët librat dhe
shkuat me vrap në shtëpi. Po Dritani ndoshta
s'hëngri as drekë, as darkë atë ditë, aq shumë
i prekur mbeti, se s'kishte pasur faj fare. Ja
si ka qënë puna: Në mes të orës së gjeografisë,
Kristaqi më dërgoi dorë më dorë një letër. E
hapa dhe lexova:

«Dritani ka thënë për ty që je kungull.
Është e vërtetë që ti je kungull? Unë s'e
besoj. Dritani edhe mua më ka thënë që
jam ngordhalaq dhe që është i zoti të më
rrahë vetëm me gishtin e vogël. Po sot
unë kam vendosur t'i jap një mësim të
mirë. Nëqoftëse pranon, bashkohu me
mua. Do të jesh më i sigurtë.

Shoku yt
Kristaqi»

Atë çast mua m'u kujtua, se i kisha thënë
një herë Dritanit të më jepte detyrat e arith-

metikës që t'i kopjoja. Po ai ma kish kthyer: «Hajt, të t'i shpjegoj më mirë! Pastaj do shohësh, po nuk të lindj dëshira t'i bësh vetë». Unë s'desha. Dhe ai nuk m'i dha. Prandaj, tek lexoja herë pas here në letrën e Kristaqit fjalën «kungull», thoshja me vete: «Sa çudi e madhe! Më paska sharë pas kurrizit!»

Duke menduar kështu, këputa nga fletorja një fletë dhe shkruajta:

«Kristaq, buçko!

Jam në një mendje me ty. T'ja rregullojmë qejfin, karkalecit! Në pushimin e madh do të jem i fshehur poshtë bangave. Ai do të rrijë për të përsëritur historinë. Kështu e ka zakon. Në klasë do të jemi vetëm ne të tre.

Edmondi».

Dhe pastaj ndodhi ajo që ndodhi. Megjithëse u mprehëm si dy gjela, nuk ja dolëm dot «karkalecit». Kaq pata. Jo, më falni, se harrova! Nuk i thashë këto që ta rëndoj Kristaqin, po që të bindet se ka faj.

Kur u ul Edmondi, gjithë klasa filloi të lëvizte. Shokët nisën t'i pëshpëritnin njeri-tjetrit vesh më vesh.

— Ju lutem, qetësi! — tha Zoi Gjika. — Kush kërkon të flasë?

— Unë, — u përgjegj Festimi, duke u ngritur në këmbë. — Propozoj që ta përjashtojmë Kristaqin nga organizata e pionerit. S'kam më.

Kristaqi kish futur kokën në mes të supave dhe nuk ndihej fare. Të dukej sikur nuk merrte frymë.

— Ta përjashtojmë, posi, ta përjashtojmë! — u dëgjuan disa zëra të rrëmbyer, menjëherë pas Festimit. Shumicën e kishte pllakosur heshtja.

Kërkova leje të flisja. Të gjithë u kthyen nga unë. «Ç'dënim do të kërkoja për një njeri, që ishte munduar aq shumë të më bënte keq?» Kjo gjë i bënte mjaft kureshtarë.

— Jo! — thashë. — Pse ta përjashtojmë? Nuk ka faj vetëm ai. Edhe unë kam. Edhe shokët e tjerë. Janë ndarë në dy grupe. Disa thërresin: Rroftë «10 Korriku! Rroftë Kristaqi!...» E disa: «Rroftë Kodra e sulmit! Rroftë Dritani!...» Këto gjëra e kanë ndezur Kristaqin më shumë, e kanë bërë që të më ketë cmirë...

Fjalët e mia i dhanë mbledhjes një drejtim tjetër. Shumë shokë u ngritën dhe folën përsëri. Ata pranuan se ato që thashë unë ishin

me vënd. I këtij mendimi ishte edhe komandanti i kompanisë, Vangjeli. Ai u ngrit dhe tha:

— Po, po. Dritani ka shumë të drejtë. Apo jo, Agron?

— Pse më pyet mua? — ja ktheu Agroni.

— Si mos të të pyes!? Nuk ishte ti që çirreshe si në pyll, «Rroftë Kristaqi»? Hë? Fol!

— Po pse, unë vetëm çirresha? Edhe Festimi çirrej edhe Ramizi, edhe Petraqi.

— Me leje, me leje? — u dëgjua zëri i Lonit të Cacës që andej nga bangat e fundit.

— Ç'ke, Loni?

— Kam një propozim.

— Thuaje!

— Agronin, Festimin, Ramizin, edhe Petraqin, po deshën, t'i vëmë të trëmbin laraskat te selvia e xhamisë, se kanë zë shumë të fortë.

Në çast, klasa qeshi me të madhe. Ndërsa Vangjeli ja ktheu Lonit të Cacës, rëndë-rëndë:

— Ulu! Nuk kemi nevojë për shakara tani. Ty gjithmonë tetë të bie ora.

...Në fund unë iu luta shokëve që t'ja falnin Kristaqit, të mos merrnin asnjë masë kundër tij. Por këtë ata nuk e bënë. I hoqën një vërejtje me paralajmërim.

Tek një cep i hanit të xha Shaqirit ishte një tabelë dërrase e mbërthyer në krye të një shtylle të hollë e jo shumë të gjatë druri të ngulur në dhe. Në 'të ishte shkruar: «**Mos hidhni mbeturinat!**» Kurse Loni i Cacës, ai këmbëza e urës, kishte ngjitur me brumë atë pasdite mbi tabelën një copë kartë me këto fjalë:

«Lajmërim!

Sot në stadiumin «Xha Shaqiri» skuadra «Rrëmuja» do të provojë forcat me skuadrën «Merre ta marrim». Vëndet për tribunë ruhen falas. Ejani të gjithë! Ndeshja do të jetë mjaft interesante!».

Dhe lajmërimi i Lonit e bëri punën e tij. «Stadiumi» u mbush plot. Ne lojtarët, që përbeheshim vetëm nga nxënës të klasës sonë, e filluam lojën me zjarr. Dhe, kur akoma nuk kishin kaluar as dy minuta, Festimi, ngriti të dyja duart lart dhe thirri:

— Penallt! Metja e bëri penallt!

— Jo, nuk e bëra. Qafsha të gjithë!

— Xha Shaqir, penallt qe?

Po xha Shaqiri s'e kishte mëndjen fare të

loja jonë. Ishte kredhur në muhabet me Kristaqin.

— Po hë, o xha Shaqir, qe penallt, apo s'qe? — e përsëriti pyetjen Festimi.

— Mjaft, or ti, urith! Nuk shikon që s'jua kam ngenë tani? — iu përgjegj xha Shaqiri. E pas pak më thirri mua:

— Dritan, o Dritan, hajde këtu ca!

Shkova. E pashë me vërejtje shokun tonë plak. M'u duk i mërzhitur. Kristaqi qe ulur pranë tij dhe i mbante sytë përdhe. Me dorën e majtë shkulte fijet e postiqes së xha Shaqirit.

— Shoku yt, — filloi xha Shaqiri duke hedhur sytë mbi Kristaqin, — m'i tregoi të gjitha fije e për pe. Bile ai më tha që e kupton se ka qenë fajtor kundrejt teje, prandaj është penduar. Edhe në shtëpi ja paskan shkullur veshët mirë. Tani, ja ç'duam të na thuash: do t'ja falësh shokut tënd, apo jo?

— Posi... unë e... e thashë edhe në mbledhje.

— E the, ku e the, s'di gjë unë; këtu ç'thua?

— Ja fal, xha Shaqir.

— Me zemër, ama, jo me fjalë!

— Me zemër, xha Shaqir.

— Ashtu më rrofsh! Hajt tani, jepini dorën njeri-tjetrit!

Po ne nuk lëvizëm. Unë po shikoja strehët, ndërsa Kristaqi majat e këmbëve. Më vinte turp nga ai. Edhe atij, siç dukej, i vinte turp prej meje. Faqet na qenë bërë prush.

— Hë de, jepini dorën njeri-tjetrit, po them! Ç'më rrini si hunj gardhi, apo t'ju hyj me shkop? — na tha plaku me shaka.

Hodhëm të dy nga një hap përpara, si me përtesë, pastaj edhe nga një hap tjetër. Zgjata dorën e djathtë. E zgjati edhe Kristaqi. I poqëm. I shtërnuam. U shikuam sy më sy.

— Përqafohuni, hajt, se ju ndërseva qentë e Muharrem Lajës! — na bërtiti xha Shaqiri përsëri me shaka. Dhe ne u përqafluam e ashtu të përqafluar ndjemë një gëzim të madh.

13.

Ishte mesditë. Posa kishim dhënë provimin e gjuhës shqipe. Dielli qe aq i nxehtë, sa na bënte të plasnim vape. Po ecnim të gjithë me hap të nxituar. Donim të arrinim sa më parë në lumë, te diga, të kënaqeshim duke u larë. Ishim, pothuaj, njëzet vetë. Qemë vënë në rresht për një. Në krye na printe Pëllumbi;

pas tij vinte Festimi. Unë isha andej nga mesi, bashkë me Vangjelin. Kristaqi që në fund. Bënte shakara me Lonin e Cacës.

Kur arritëm te ura e Goricës, u lëshuam me vrap. Osumi, që dukej para syve tanë tek rridhte pa as më të voglën zhurmë, na tërhoqi si me magnet. Rreshti u prish. Gjithsecili mundahej t'ja kalonte shokut.

— Urraaa, urraaa!... — bërtitëm me një zë, kur u gjëndëm buzë lumit. Të gjithë filluam të zvizheshim shpejt e shpejt.

Pas dy-tri minutash, lumi shkumëzonte prej kërcimeve tona me kokë që nga maja e bregores së vogël. Vëndi rreth e rreth ushtonte nga zërat tanë. Kristaqi rrinte anës së ujit, i veshur, dhe na shikonte me zili. Ai kish shumë dëshirë të lahej, por nuk dinte not.

Ne, si u kënaqëm gati një gjysmë ore në ujë, shkuam të gjithë dhe u shtrimë në rërë. Në këtë çast unë vura re Kristaqin që po zvizhej. Siç dukej kishte vendosur të lahej patjetër. I shkova pranë dhe i thashë:

— Kristaq, pse po zvizhe?

— Do të lahem edhe unë, — m'u përgjegj, — kam shumë vapë.

— Po këtu ka më tepër se katër metra thellësi; do të mbytesh.

— Pse të mbytem? Unë aty në buzë do futem. Uji nuk më arrin as gjer në gju.

— Mendohu mirë, se mund të të rrëshqasin këmbët dhe, pastaj...

— Jo, jo. Nuk më rrëshqasin.

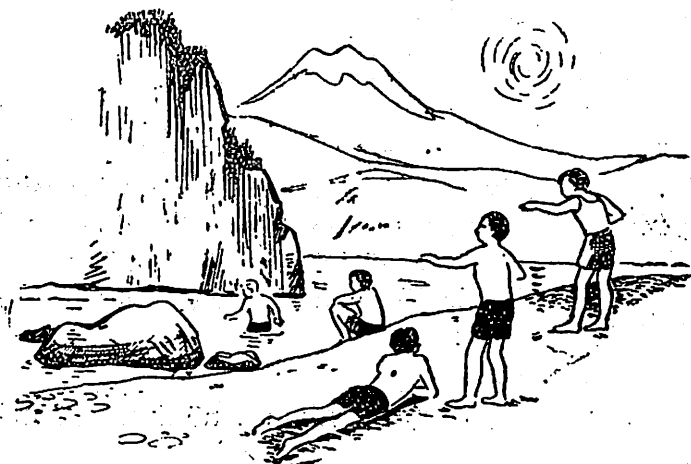
— Si të duash, — ja ktheva, dhe vazhdova të lahem. Por frikën e kisha në zemër. Pas kësaj, e pashë Kristaqin tek po futej në lumë dalëngadalë.

Shokët nisën t'i thërrisnin:

— O Kristaq! Ikë, ore, ikë që andej!

Ai nuk fliste, por vetëm ua bënte «jo» me gisht. Loni i Cacës, që nuk i zgjidhte shumë fjalët, iu çirr:

— Ikë, ore budalla, se do ta lësh triskën!

Kristaqi prapë tundëte gishtin... Papritur unë dëgjova:

— Bobo, moj nëneee! U mbyta!

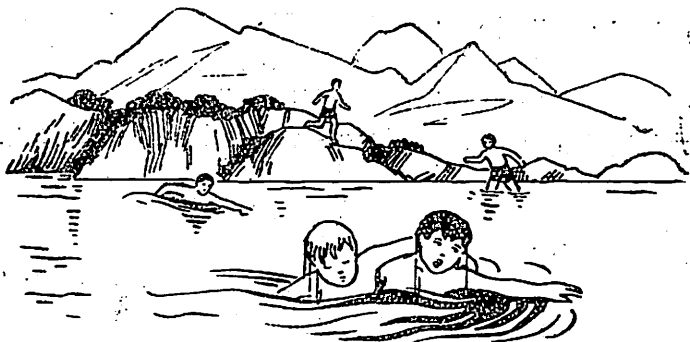
Ishte zëri i Kristaqit. Ktheva kokën menjëherë. Ai përplasi vetëm pak krahët mbi ujë dhe humbi. Trupi m'u rrënqeth. Zemra m'u drodh nga tmeri që ndjeva. U turra me not. Arrita atje ku pashë Kristaqin për herë të fundit. Thitha ajër me gjithë gjoksin dhe u zhyta kokëposhtë me sytë të hapur. Dy metra më tutje, në thellësi, shquajta trupin e Kristaqit, që lëvizte pa kuptim këmbë e duar. Uji e rrotullonte dhe e merrte me rrëmbim. U dhashë edhe një herë me forcë këmbëve prapa dhe u lëshova drejt tij. Sakaq e mbërtheva nga beli me të dyja duart, kur edhe ai më mbërtheu për beli, sikur po rrokeshim. Dukej që nuk e kisha kapur mirë. Duhej ta tërhiqja nga flokët, por Kristaqi i mbante të shkurtër. Edhe të gjatë sikur t'i kish, mua përsëri nuk do të më shkonte ndër mend ta tërhiqja për flokësh. E kisha humbur fare. Ç'duhej të bëja? Dhashë e mora dhe, me mundim të madh, dola mbi ujë bashkë me 'të. Në këtë kohë shokët u sulën të gjithë për të na ndihmuar. Munda të shqiptoj vetëm:

— Heeej!

Pas kësaj, prapë u gjenda në fund të lu-

mit, i mbërthyer fort me Kristaqin, si edhe në fillim. Ishim në rrezik. Fare pak shpresë kisha se do të shpëtonim, megjithëqë dija not shumë mirë. Po sa para bënte? Veçse kishte edhe një rrugë tjetër: T'ja shkëputja duart Kristaqit nga beli im dhe ta shtyja me të dyja këmbët. Por këtë nuk do ta bëja kurrë edhe sikur të mbylesha që në atë çast. Po që se Kristaqi do të mbetej vetëm, qoftë edhe një minutë, do të mbytej me siguri. Osumi te diga ishte mjaft i gjërë. Hajde ta gjeje, pastaj, qoftë edhe të mbytur!.. Bëra përpjekje të dilja përsëri mbi ujë, të merrja edhe një herë frymë, po Kristaqi, që kish humbur ndjenjat, më pengonte. Ish më i rëndë nga unë, më i madh në shtat. Gjoksi sa s'më pëlciste. Nga veshët po më delte gjak. Dhashë e mora dhe ja, më në fund, dola në sipërfaqe. Oh, nuk e tregoj dot gëzimin e atij çasti. Ajër, ajër! Jetë! M'u duk se dola nga varri, sikur i kisha shpëtuar vdekjes nga thonjtë. Kristaqi, fytyra e të cilit që puqur me timen, ishte bërë krejt mavi. Bobo! Ashtu duhej të isha mavijosur edhe unë.

Shokët na kapën. Filluan të na mbanin të dyve sipër ujit, sikur të ishim rroba e jo njerëz dhe notonin me këmbë drejt bregut. Vangjeli më tha:

— Lëshoje Kristaqin! Tani jemi ne. E marrim vetë.

— Por unë nuk e lëshoja. Ende trëmbesha se mos e rrëmbente lumi.

— Lëshoje, de! — bërtiti Pëllumbi, që ish më i madhi ndër ne. Jo, jo. Nuk e lëshoja dot. Atëhere shumë duar shokësh na ndanë me forcë. Më tepër nuk di ç'bënë. I humba ndjenjat edhe unë...

Kur erdha në vete, pashë rreth meje shokët me fytyra të prera, që na shkundnin edhe mua edhe Kristaqin. Pyeta me zë të mekur:

— Kristaqi, si është Kristaqi?

— Po merr frymë, — m'u përgjegj Festimi. — Nxori gjithë atë ujë. Ja, edhe për pak, besoj, do të flasë.

Por mua më dridhej ende zëmra. Dhe vërtet ai foli:

— Nënë!

Atëhere të gjithë m'u hodhën në qafë. Më puthën nga katër e pesë herë. Unë qava, siç duket, nga gëzimi. Kisha shpëtuar një shok!

Kristaqi, kur u qetësua, u kthye nga unë dhe më tha, me zë aq të ulët, sa mezi e dëgjova:

— Dritan! Të falem nderit!...

14.

Dëftesat do të ndaheshin të dielën. Në mëngjes u zgjova shumë herët. Nata më qe dukur mjaft e gjatë dhe gjumin nuk e kisha bërë të qetë.

Me t'u afruar pasditja, fillova të përgatitem me gëzim. Vështjësia bluzën prej basmaje ngjyrë qielli me dy xhepa, dhe pantallonat e shkurtra blu. Sandalet e zeza i leva me bojë dhe i fërkova fort, gati një gjysëm ore, me një copë kadife që e kisha gjetur në lekat e jashtëkut.

Kur po përqafohesha me nënën, para se të niseshja për në shkollë, në portë u dëgjua një trokitje, e pastaj një zë:

— O Dritan!

E kuptova menjëherë cili qe: Kristaqi. Sa

m'u bë qejfi! Ai kishte ardhur të më thërriste mua që nga lagjeja e tij, që ishte shumë larg prej lagjes sime, me qëllim që të shkonim në shkollë të dy bashkë.

...Oborri i shkollës ishte stolitur për bukur. Në dritaren e klasës së V-të, mbi portën e madhe, valëvitej flamuri ynë. Dy tavolina qenë nxjerrë para hyrjes dhe ishin mbuluar me beze të kuqe. Mbi 'to qe vënë një vazo me lule. Përballë tavolinave qenë vendosur njera pas tjetrës tre radhë bankash, të cilat shpejt e shpejt u mbushën me prindërit tanë. Nuk vonoi shumë dhe nga porta e shkollës doli xha Todi me zilen në dorë. Atë ditë ai kishte veshur kostumin e ri, që e mbante vetëm në festat. Pasi hodhi një vështrim rreth e rrotull, nisi t'i bjerë ziles. Por dukej që nuk ishte i gëzuar dhe i qeshur si në ditën e parë të fillimit të vitit shkollor. Me siguri atij i vinte keq që po ndahej nga ne, sepse na donte si fëmijët e tij.

Kur kaluan edhe pesë minuta, përpara dy tavolinave zunë vend mësuesit dhe në mes tyre drejtori. Në ças në të gjithë oborrin shpërthyen duartrokitjet. Pastaj shoku Koço, siç e thërrisnin prindërit drejtorin, nisi të mbajë fjalim. Si mbaroi fjalimi, ai filloi t'u shpërdante fleta lavdërimi nxënësve të dalluar.

Ja! Erdhi edhe çasti i pritur me padurim. Drejtori po thoshte:

— Nga klasa IV A...

Ishte klasa jonë. Zemra nisi të më rrahë me forcë.

— ... për nota të shkëlqyera në mësim, — vazhdoi drejtori, dhe për sjellje shembullore brënda dhe jashtë shkollës, i jepet fletë lavdërimi nxënësit Dritan Mara.

— Urraaa!... — bërtiti i pari Kristaqi, duke përplasur pëllëmbët fort, saqë tërhoqi vëmëndjen e të gjithëve, dhe m'u hodh në çafë. Menjëherë pas tij bërtitën shokët e klasës, si në meting, e bashkë me 'ta duartrokitën të tërë sa ishin. Festimi u sul tek unë si vetëtimë. Ramizi, Petraqi dhe Loni i Cacës, më pushtuan sa s'më zunë frymën. Babai erdhi me vrap e më rrëmbeu. Balli i ndrinte. Sytë i qeshnin.

— Shpejt, — më tha, — shpejt, shko jepu dorën mësuesëve!

Kur akoma s'qesh kthyer tek shokët, u dëgjua përsëri zëri i drejtorit. Qëndrova në vend. Ai tha:

— I jepet, gjithashtu, fletë lavdërimi nxënësit Kristaq Shpiragu.

Shpejtova hapin t'i delja Kristaqit përpara, dhe sakaq u gjëndëm të përçafuar.

— Ej, — dëgjova nja dy zëra, — mjaft u përqafuat!

... Atë pasdite shokët e klasës na dhuruan ne të dyve, mua dhe Kristaqit, librin «Timuri dhe skuadra e tij». Në kapakun e librit ishin shkruar pastër dhe bukur dy emra: DRITAN-KRISTAQ.

Redaktor: Moisi Zaloshnja
Korektor letrar: Ali Hashorva
Piktore: Dollë Gjinali
Red. Teknik: Adem Lita

Tirazhi 6000 kopje Format 70x100 32 Stash: 2204—53

Shtyp N.I.Sh., Shtypshkronjave «MIHAL DURI» — Tiranë 1963

LEXONI KËTO LIBRA

	Lekë
Aleks Çaçi Na hoqën çatinë (novelë)	15
Andrea Varli Një histori e lashtë stërgjyshore	15
Loni Papa Ne gjahtarët e fshatit dhe Lica jonë e dashur	25

çmimi lek 10